

TA'LIM SOHASIDAGI ISLOHATLAR SIFATLI TA'LIM BERISHNING METODIK ASOSLARI

Turdiyeva Iroda Maxmarajabovna
Alfraganus universiteti
Ijtimoiy fanlar fakulteti
Pedagogika va psixologiya 1-kurs magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada mustaqillikka erishgan O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimining shakllanishi va uning qonun bilan mustahkamlanishi, Oliy va o'rta maxsus ta'limning joriy etilishi, unga oid davlat qonunlari, ularga kiritilgan o'zgarishlar haqida asosiy ma'lumotlar yoritilgan.

Kalit so'zlar: Ajdodlar merosi, Milliy ma'naviy ruhni yangilash, Oliy ta'lim, o'rta maxsus ta'lim, boshlang'ich ta'lim, Ta'lim to'g'risidagi davlat qonunlari.

Kirish. O'rta Osiyo, xususan, yurtimiz azal-azaldan ilm-marifat o'chog'i jahon sivilizatsi- yasi markazlaridan biri deb e'tirof etib kelingan. O'rta asrlardan xalqimiz ta'lim sohasida yuksak marralarga erishgan bo'lib, umumjahon madaniyatida o'z o'rniga ega xalq sifatida fan sohasiga ulkan hissa qo'shishgan. Misol tariqasida IX-XII asr- larda Movarounnahrda ko'plab o'quv maskanlari bo'lib, ulardan chinakam olimlar, ulamolar yetishib chiqqan. Xususan, Xorazm Ma'mun akademyasi ham shu davrda yirik tadqiqot markazlaridan biri hisoblangan. Jumladan matematika faniga Algebra atamasini kiritgan Al-Xorazmiy ham bizning ajdodimiz ekanligi, azal-azaldan qonimizda yaratuvchanlik, o'qish, izlanishga bo'lgan qiziqishdan dalolatdir. Bundan tashqari yana bir buyuk ajdodimiz Abu Ali ibn Sino o'sha olis XI- asrda hali fan- texnika inqilobi uyoqda tursin eng sodda tibbiy apparatlar bo'lmagan davrlarda murakkab dori-darmonlarni tayyorlab tibbiy jarrohlik muolajalarni amalga oshirgani bilan dunyoga mashhurdir. Uning "Tib qonunlari" asari Yevropada "Injil" kitobidan keyin eng ko'p nashr etilgan kitoblardan biri bo'lib 500 yil davomida dunyoning ko'plab nufuzli oliy o'quv yurtlarida barcha talabalar uchun darshlik sifatida qo'llanib kelingan.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Buyuk mutafakkir Al-Farg'oniy astronomiya fanida birinchi bo'lib geliosintrik nazaryani asoschisi bo'lgan ya'ni Yerni Quyosh atrofida aylanishini aniq hisob-kitoblar bilan isbotlab bergan. Yana bir buyuk bobomiz Temuriyzoda Mirzo Ulug'bek XV- asrdayoq Samarqandda observatorya barpo etib yulduzlar xaritasini tuzgan. U yulduzlar joylashuvini shu qadar aniq hi- soblaganki hozirgi fan-texnika bu ma'lumotlarni bugungi kun hisobi bilan atigi bir-ikki daqiqa farq qilinishini aniqladi. Bundan ko'rinib turibdiki bizning Ota-bobola- rimiz jahon sivilizatsiyasiga munosib hissa qo'shgan shaxslar bo'lib yashab o'tganligi. Asosan ta'lim tizimi sobiq markazning hukmron mafkura manfaatlariga bo'ysundirilgan edi. Aytaylik aksaryat fanlar o'quv dasturiga kiritilmagan. Birgina O'zbekiston tarixi fanini oladigan bo'lsak ushbu fan xolis o'rganilmas, o'quv dasturida bu fanga ajratilgan soatlarning katta qismi sobiq ittifoq tarixini o'rganish- ga bag'ishlanar edi. O'quvchilar ongi vatanimiz tarixining noto'g'ri talqin qilingan hodisalari bilan to'dirilar edi. Milliy qadriyat va ma'naviyat toptalar, asl o'zbek olimlari va buyuk davlat arboblari, sarkardalari hayot va ijod yo'llari qoralangan. Mamlakatimiz mustaqillikka erishgandan so'ng barcha sohalarda tub o'zgarishlar amalga oshirila boshladi. Ayniqsa ta'lim sohasiga katta e'tibor qaratildi. Ta'lim- tarbiya tizimi takomillashgani sayin odamlarning ma'naviyati, ongi, tafakkur doirasi shakllanib, yuksalib bordi." Ta'lim tizimini har tomonlama shaklan va mazmunan isloh qilish, yangilash lozim edi. Zero, jamiyat yangi shaxsni tarbiyalashni talab etayotgan bir paytda odamlarning ongi, dunyo qarashi, bilim saviyasini o'zgartirmay, uni zamonaviylashtirmay turib yangi jamiyatni barpo etib bo'lmaydi. Birinchi Prezidentimiz Islom Karimov mustaqillik yillarida ushbu jihatlarni inobatga olgan holda odamlarda yangicha,

milliy qadriyat va an'analari- mizga asoslangan dunyoqarashni shakllantirish maqsadida ta'lim va tarbiyaga juda katta e'tibor qaratganlar. Jumladan u: Ta'lim O'zbekiston xalqi ma'naviyatiga yaratuvchilik faolligini baxsh etadi, Osib kelayotgan avlodning barcha eng yaxshi imkoniyatlari unda nomoyon bo'ladi, kasb-kori, mahorati uzluksiz takomillashadi, katta avlodlarning dono tajribasi anglab olinadi va yosh avlodga o'tadi. Yoshlar, ularning iqtidorliligi va bilim olishga chanqoqligidan ta'lim va ma'naviyatini tushunib yetish boshlanadi, Shu bilan birga O'zbekiston Respublikasining 1997-yil 29- Avgustda "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi to'g'risida"gi qonuni qabul qilingan bo'lib ushbu dastur "Ta'lim to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi qonuni qoidalariga muvofiq holda tayyorlangan. Ta'lim to'g'risidagi so'nggi ma'lumotlar keltirilishicha O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SHavkat Mirziyoyev 2020-yil 23-Sentyabr kuni "Ta'lim to'g'risida"gi qonunning yangi tahririni imzoladi deya xabar qildi adliya vazirligi matbuot xizmati. Mazkur hujjat 19- Mayda Oliy majlis qonunchilik palatasi deputatlari tomonidan ikkinchi o'qishda qabul qilinib, 7- Avgustda Senat tomonidan ma'qullangan edi. Qonunga muvofiq ta'lim turlari quyidagilardan iborat.

- Maktabgacha ta'lim va tarbiya:
- Umumiy o'rta va o'rta maxsus ta'lim:
- Professional ta'lim:
- Oliy ta'lim:
- Oliy ta'limdan keying talim:
- Kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish:
- Maktabdan tashqari ta'lim:

Muhokama. Umumiy o'rta ta'lim 1-11 sinflarni o'z ichiga oladi. O'rta maxsus ta'lim akademik litsiyalarda to'qqiz yillik tayanch o'rta ta'lim asosida ikki yil mobaynida amalga oshiriladi. Professional ta'lim boshlang'ich, o'rta va o'rta maxsus professional ta'lim darajalariga ajratiladi. Boshlang'ich professional ta'lim kasb-hunar maktab- larida 9-sinf bitiruvchilari negizida kunduzgi ta'lim shaklida 2 yillik integratsiyalashgan asosida bepul amalga oshiriladi. O'rta professional ta'lim kollejlarda davlat buyurtmasi yoki to'lov-shartnoma asosida davomiyligi 2 yilga- cha bo'lgan kunduzgi, kechki va sirtqi ta'lim shakllari bo'yicha amalga oshiriladi. Orta maxsus professional ta'lim texnikumlarda davlat buyurtmasi yoki to'lov shartnoma asosida davomiyligi kamida 2 yil bo'lgan kunduzgi, kechki va sirtqi ta'lim shakllari bo'yicha amalga oshiriladi. Qonunga ko'ra davlat oliy ta'lim, o'rta maxsus, professional ta'lim tashkilotlari va ularning filiallari Prezident yoki hukumat qarorlari bilan tashkil etiladi. Nodavlat ta'lim tashkilotlariga litsenziya Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inespetsiyasi tomonidan beriladi. Nodavlat ta'lim muassasalarini tashkil etish ularning ta'sischilari tomonidan amalga oshirila- di. Ushbu qonun rasmiy e'lon qilingan kundan e'tiboran kuchga kiradi. Eng samarali investetsiya bu ta'limga qilingan investetsiyadir. Chunki jamiyat taraqqiyotini, uning ertangi kunini yituk malakali kadrlar belgilab beradi. Ta'lim tizimini takomillashtirish, ularning bilimini oshirish, sifat darajasini ko'tarishdir.

Shu bois Prezident "Jamiyatda o'qituvchi kasbi eng nufuzli va obro'li kasb bo'lishi lozim" deya uqtirib, mamlakatimizda 2021-yilda o'qituvchi va pedagoglarga ustama haq to'lash tizimi yo'lga qo'yilishini ta'kidladi. Bu tashabbus yaqin to'rt yildagi o'qituvchi va murabbiylarning ijtimoiy nufuzi va mavqeini oshirish borasidagi amaliy faolyat va harakatlarning izchil davomi deyish o'rinlidir.

Natija. Xulosa qilib aytganda o'qish, o'rganish, bilim olish uchun barcha sharoitlar yaratilmoqda ana endi biz yoshlar Prezidentimiz tomonidan ilgari surilgan bu tashabbuslarga javoban har qachongidan ko'proq o'qib-o'rganib o'z ustimizda yanada ko'proq ishlab, Xalqimiz, vatanimizga tayanch bo'ladigan nafaqat tayanch balki ertangi kuniga ishonch bo'ladigan va kelajagini belgilab beradigan farzand, kadr, mutaxassis inson bo'lib yetishishimiz

har qachongidan zarur ekanligi mana bugungi kun taqozosi. Yana shuni qo'shimcha qilmoqchimanki vatanimiz mustaqilligidan keying yillarda oliy ta'lim tizimida bo'layotgan o'zgarishlar, aniq-rog'i abiturentlar uchun oliy o'quv yurtlariga kirish imkoniyati oldingi yillarda bitta oliygohga imkoniyat bo'lgan bo'lsa 2019-yildan uchta oliygohga 2020-yildan esa bu imkoniyat beshtaga yetganligi abiturentlar uchun katta yangilik bo'ldi. Albatta bu tadbirlar abiturentlarni o'ylab ularning imkoniyatini oshirish va o'qishga qiziqishini jadallashtirishga katta turtki bo'ldi. Yangi ta'lim to'g'risidagi qonunda ko'rsatilgan yana bir o'zgarish bu bolalarning maktabga chiqishidagi yoshi burungi 6-7 yoshdan qat'iy 7 yosh deb belgilanishini ko'rsatish mumkin.

Xulosa. Prezidentimizning xalqqa qilgan murojatnomasida aytib o'tgan muhim gapini keltirib o'tmoqchiman. Murojatnomada jumladan shunday deyiladi. Maktab tizimida o'qituvchi degan nomni qadrini ko'tarish uchun uning ma'naviy va moddiy ta'minotini oshirish buning uchun esa ularga to'lanadigan oylik ish haqini oshirish, xususan, bir tumandan boshqa tumanga borib ishlaydigan o'qituvchi xodimlar uchun ularga oylik ish haqining 50% hisobida, boshqa viloyatga borib ishlasa 100% miqdorida ustama haqlari belgilanishi murojatnomada Prezidentimiz tomonidan ta'kidlab o'tildi. Maqolam so'ngida shuni misol qilib keltirmoqchimanki ilm o'rgangan kishi hech qachon yutqazmagan yutqazmaydi ham. Zero, xalqini, jonajon vatani, mehribon Ota-onasini yaxshi ko'rgan, ardoqlagan inson aslo ertangi kelajagi uchun qayg'urmay qolmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. С.А. Ҳайдаров. (2020). Ўзбекистон тарихини ўқитишда "Зафарнома"дан фойдаланишни имкониятлари. Science and Education. 1(7). 192-198
2. Сулаймон Амиркулович Ҳайдаров. (2020). Тарих дарсларида интеграциялашган технологиялардан фойдаланиш. Science and Education. 1(8). 666-671
3. Ҳайдаров С. (2020). Ўзбекистон тарихи дарсларида педагогик технологияларни уйғунлашган ҳолда қўллашнинг методик талаблари. Academic Research in Educational Sciences. 1 (3). 1313-1321.
4. Ҳайдаров Сулаймон Амиркулович. (2020). Тарих фанини ўқитишга оид экологик муаммолар масаласи «Scientific Progress» Scientific journal 1(1). 12-17.
5. С.А. Ҳайдаров. (2020). Тарих дарсларида тасвирий санъат асарларидан фойдаланиш. Science and Education. 1(9). 458-461.
6. Ҳайдаров Сулаймон Амиркулович. (2021). Ўзбекистон тарихи фанини ўқитишда тасвирий санъат асарларидан фойдаланишнинг ўзига хослиги «Scientific Progress» Scientific journal 1(3). 9-14.
7. Khaydarov S.A. (2021). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. International scientific and practical conference. CUTTING EDGE-SCIENCE. Conference Proceedings. Page 41-43.
8. Ҳайдаров. С. (2021). Ёшларда ватанпарварлик ҳиссини тарбиялашда "Бобурнома" асарига ишланган миниатюраларнинг аҳамияти. Ҳалқаро илмий- амалий конференцияси тўплами. 33-37 б.
9. Ҳайдаров. С. (2021). Заҳириддин Муҳаммад Бобур хорижлик татқиқотчилар нигоҳида: подшоҳлик мўйқалами. Ҳалқаро илмий-амалий конференцияси тўплами. 43-46 б.
10. Сулаймон Ҳайдаров. (2020). Ўзбекистон тарихи фани дарслари самарадорлигини оширишда тасвирий санъат воситаларининг роли. Science and

Education, 1(6), 174-179.

11. С.А. Хайдаров. (2020). Педагог-ўқитувчиларда ахборот-коммуникация кўникмасини шакллантириш асослари. "Science and Education." Scientific journal. 1(7). 610-617 б.

12. Хайдаров.С. (2021). Рақамли таълим муҳитида тарих дарсларида талабалар билимини назорат қилиш воситалари ва методлари. Ҳалқаро илмий-амалий конференцияси тўплами. 160-163 б.

13. Khaydarov S.A. (2019). Use of products of the fine arts in teaching history of Uzbekistan. International Journal of Research. 6(03).40-44

14. Khaydarov S.A. (2020). Pedagogic and didactic possibilities of using miniature works in historical lessons. International Journal of Psychosocial Rehabilitation. 24(8). 1475-1792